IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

ASHULA VA RAQS SAN'ATIDA MILLIY QADRIYATLARNING AKS ETISHI

Botirov Behruzbek Furqatjon o'g'li
Ilmiy rahbar: **Muminov Muxsimjon Mansurovich**

Annotatsiya: Ushbu maqolada ashula va raqs san'atining xalq ma'naviy merosini saqlashdagi o'rni, milliy qadriyatlarning musiqa va raqs namunalari orqali avloddan-avlodga yetkazilishi hamda ularning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ashula san'ati, raqs san'ati, milliy qadriyatlar, madaniy meros, folklor, ma'naviyat, an'ana, milliy o'zlik.

O'zbekiston boy madaniy merosga ega mamlakatlardan biri bo'lib, xalqning asrlar davomida shakllangan ma'naviy qadriyatlari ashula va raqs san'atida o'zining yorqin ifodasini topgan. Musiqa va raqs insoniyat tarixining eng qadimiy san'at turlaridan biri bo'lib, ular xalqning turmush tarzi, urf-odatlari, dunyoqarashi va ma'naviy olamini aks ettiruvchi muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, o'zbek xalq qo'shiqlari va milliy raqslari xalqning tarixiy xotirasi hamda madaniy merosining ajralmas qismi sifatida qadrlanadi.

Ashula va raqs san'ati xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassamlashtirgan san'at turlaridan hisoblanadi. Ular nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki milliy o'zlikni anglash, tarixiy an'analarni asrab-avaylash hamda yosh avlodni ma'naviy barkamol inson qilib tarbiyalashda muhim vosita vazifasini bajaradi. O'zbek xalqining ko'p asrlik madaniy taraqqiyoti davomida shakllangan qo'shiqchilik va raqs san'ati xalqning urf-odatlari, an'analari, dunyoqarashi hamda axloqiy qarashlarini aks ettirib kelmoqda.

Milliy ashula san'ati o'zining mazmun-mohiyati bilan xalq hayotining turli jabhalarini yoritib beradi. Xalq qo'shiqlari, termalar, laparlar, yallalar va maqom namunalarida insonning mehnat faoliyati, oilaviy munosabatlari, muhabbat tuyg'ulari, Vatanga sadoqati va ezgu fazilatlari kuylanadi. Ayniqsa, maqom san'ati o'zbek xalqining musiqiy tafakkuri va ma'naviy dunyosining yuksak namunasi sifatida e'tirof etiladi. Shashmaqom tarkibidagi asarlar insonning ruhiy olamini, hayot falsafasini va estetik qarashlarini chuqur ifodalaydi.[1]

Ashulalarda milliy qadriyatlarning aks etishi avvalo qo'shiq matnlarida namoyon bo'ladi. Ko'plab xalq qo'shiqlarida ota-onaga hurmat, kattalarga ehtirom, mehr-oqibat, insonparvarlik, vatanparvarlik va do'stlik kabi umuminsoniy fazilatlar tarannum etiladi. Masalan, to'y marosimlarida ijro etiladigan qo'shiqlar oilaviy qadriyatlarning mustahkamlanishiga xizmat qilsa, mehnat qo'shiqlari xalqning halol mehnatga bo'lgan munosabatini ifodalaydi. Bu esa ashula san'atining tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshiradi.[2]

Raqs san'ati ham milliy qadriyatlarni ifodalovchi muhim madaniy hodisalardan biridir. O'zbek milliy raqslarida xalqning turmush tarzi, estetik didi va dunyoqarashi mujassamdir. Raqs harakatlari, mimika va jestlar orqali insonning ichki kechinmalari, quvonch va hayajonlari ifodalanadi. Ayniqsa, ayollar ijrosidagi nafis harakatlar o'zbek xalqining go'zallik va odob-axloq haqidagi tasavvurlarini namoyon etadi.

O'zbek raqs san'ati tarixan uch yirik maktab – Farg'ona, Buxoro va Xorazm raqs maktablariga bo'linadi. Farg'ona raqslari mayin va nafis harakatlari bilan ajralib turadi. Buxoro raqslari tantanavorligi va murakkab kompozitsiyalari bilan mashhur bo'lsa, Xorazm raqslari

[1] Rajabov I. Maqom asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. – B. 45–47.

[2] Jabborov A. O'zbek xalq musiqa merosi. – Toshkent: Fan, 2017. – B. 78–82.

jo‘shqinligi va tezkor ritmlari bilan ajralib turadi. Ushbu maktablarning har biri o‘z hududiga xos madaniy qadriyatlar va estetik qarashlarni aks ettiradi.[3]

Milliy bayramlar, to‘y-hashamlar va turli marosimlarda ashula va raqs san’atining keng qo‘llanilishi milliy qadriyatlarning avloddan-avlodga uzatilishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, Navro‘z bayrami, Mustaqillik tantanalari va xalq sayillarida ijro etiladigan qo‘shiq hamda raqslar milliy birlik va hamjihatlik g‘oyalarini mustahkamlaydi. Bunday tadbirlar yoshlarning milliy madaniyatga bo‘lgan qiziqishini oshirish bilan birga, ularda milliy g‘urur tuyg‘usini shakllantiradi.

Globallashuv jarayonida dunyo madaniyatlari o‘rtasidagi aloqalarning kuchayishi milliy san’at oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Bir tomondan, zamonaviy madaniy oqimlar milliy san’at rivojiga yangi imkoniyatlar yaratmoqda, ikkinchi tomondan esa ayrim milliy an’analarning yo‘qolib borish xavfini yuzaga keltirmoqda. Shu sababli milliy ashula va raqs san’atini asrab-avaylash, uni ilmiy asosda o‘rganish hamda yoshlar orasida targ‘ib qilish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda O‘zbekistonda milliy san’atni rivojlantirishga qaratilgan qator davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Ixtisoslashtirilgan san’at maktablari, madaniyat markazlari va oliy ta’lim muassasalarida milliy musiqa hamda raqs san’ati bo‘yicha malakali mutaxassislar tayyorlanmoqda. Xalqaro festivallar va tanlovlar esa o‘zbek milliy san’atining jahonda keng targ‘ib qilinishiga xizmat qilmoqda. Natijada ashula va raqs san’ati milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishning muhim omillaridan biri sifatida o‘z ahamiyatini yanada mustahkamlamoqda.[4]

Ashula va raqs san’ati o‘zbek xalqining boy ma’naviy-madaniy merosini o‘zida mujassamlashtirgan muhim san’at turlaridan hisoblanadi. Ushbu san’at namunalari orqali xalqning asrlar davomida shakllangan urf-odatlari, an’analari, estetik qarashlari va ma’naviy qadriyatlari avloddan-avlodga yetkazib kelinmoqda. Ashula san’atida insonparvarlik, vatanparvarlik, mehr-oqibat, ota-onaga hurmat kabi ezgu g‘oyalar kuylansa, raqs san’atida xalqning turmush tarzi, dunyoqarashi va go‘zallik haqidagi tasavvurlari badiiy ifodasini topadi.
Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, milliy ashula va raqs san’ati nafaqat madaniy merosni saqlash vositasi, balki yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashning samarali omillaridan biridir. Ayniqsa, globallashuv sharoitida milliy san’atning asl qadriyatlarini asrab-avaylash, ilmiy jihatdan o‘rganish va keng targ‘ib etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Shuningdek, milliy ashula va raqs san’atini ta’lim tizimiga keng joriy etish, zamonaviy texnologiyalar asosida targ‘ib qilish hamda xalqaro miqyosda ommalashtirish orqali milliy madaniyatimizning nufuzini yanada oshirish mumkin. Shu bois, milliy san’atni rivojlantirish va qo‘llab-quvvatlash Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining muhim ma’naviy omillaridan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – 464 b.
2. Rajabov I. Maqom asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992. – 312 b.

[3] Qodirova M. O‘zbek raqs san’ati tarixi. – Toshkent: Fan, 2018. – B. 63–69.

[4] Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – B. 281–285.

3. Jabborov A. O‘zbek musiqa tarixi. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018. – 368 b.
4. Qodirova M. O‘zbek raqs san’ati tarixi. – Toshkent: Fan, 2018. – 256 b.
Karimov A. O‘zbek xalq musiqa merosi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 284 b.
5. To‘xtasinov A. Musiqa madaniyati va estetik tarbiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017. – 224 b.
6. Yusupov R. O‘zbek milliy san’ati va madaniyati. – Toshkent: Tafakkur, 2020. – 296 b.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining madaniyat va san’at sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari to‘plami. – Toshkent: Adolat, 2023.
8. “Madaniyat va san’at” ilmiy-uslubiy jurnali. – Toshkent, 2022–2025-yillar sonlari.
9. “San’at” ilmiy-amaliy jurnali. – Toshkent, 2021–2025-yillar sonlari.